

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ЛАНДШАФТ СУЧАСНОГО СВІТУ ТА МІСЦЕ В НЬОМУ УКРАЇНИ

МОНОГРАФІЯ

Сучасний світ в епоху турбулентності:
нові виклики – нові відповіді

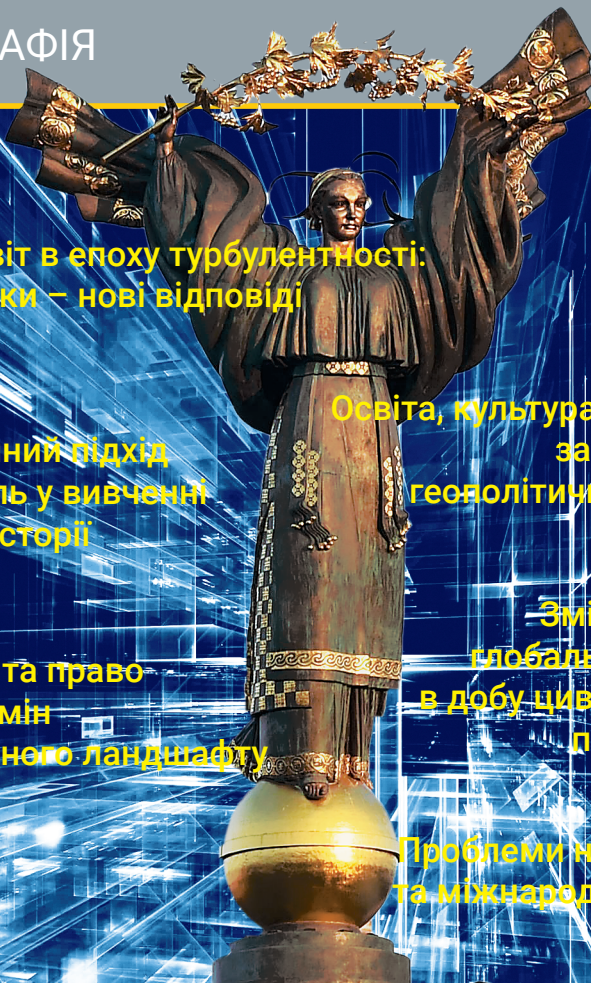
Геополітичний підхід
та його роль у вивченні
загальної історії

Економіка та право
в умовах змін
геополітичного ландшафту

Освіта, культура, мистецтво
за часів нових
геополітичних викликів

Зміна географії
глобальної безпеки
в добу цивілізаційного
протистояння

Проблеми національної
та міжнародної безпеки
України

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ЛАНДШАФТ СУЧАСНОГО СВІТУ ТА МІСЦЕ В НЬОМУ УКРАЇНИ

Монографія

Харків
«Право»
2025

Авторський колектив:

Бублик Л. Я., кандидатка економічних наук; *Весоловська М. К.*, PhD з державного управління, доцентка; *Грицюк А. Р.*, *Дикун Г. П.*; *Додонова В. І.*, докторка філософських наук, професорка; *Жаворонок А. В.*, кандидат економічних наук, доцент; *Кириленко О. М.*, докторка соціологічних наук; *Кругльов В. Е.*, *Мотякін І. В.*; *Панфілов О. Ю.*, доктор філософських наук, професор; *Попело О. В.*, докторка економічних наук, доцентка; *Радченко Н. М.*, докторка історичних наук; *Резанова Н. О.*, кандидатка філософських наук, доцентка; *Соловей Г. С.*, кандидатка філософських наук; *Требін М. П.*, доктор філософських наук, професор; *Чалюк Ю. О.*, докторка економічних наук, професорка

Рецензенти:

В. І. Палагута – доктор філософських наук, професор (Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»);

В. Ф. Смоляннюк – доктор політичних наук, професор (заслужений працівник освіти України, Воєнна академія імені Євгенія Березняка);

Л. С. Шевченко – докторка економічних наук, професорка (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)

*Рекомендовано до видання вченою радою
ГО «Аналітичний центр сучасної гуманітаристики»
(протокол № 4 від 15 червня 2025 р.)*

Геополітичний ландшафт сучасного світу та місце в ньому України :
Г35 монографія / [В. І. Додонова, О. М. Кириленко, О. Ю. Панфілов та ін.] ;
Аналіт. центр сучас. гуманітаристики. – Харків : Право, 2025. – 316 с. –
DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178612351>.

ISBN 978-617-8612-35-1

Колективну монографію присвячено дослідженню теоретичних, методологічних і практичних аспектів геополітичного ландшафту сучасного світу в умовах турбулентності. Проаналізовано європейські та українські цінності як підґрунтя формування іміджу держави, трансформацію геополітики Франції після вторгнення Росії в Україну, досліджено вплив змін у геополітичному ландшафті на різні сфери буття людини: економіку, освіту, культуру, мистецтво тощо. Значну увагу приділено вивченню проблем глобальної, міжнародної та національної безпеки України, її здатності вижити та перемогти в умовах численних деструктивних чинників сучасного світу.

УДК 122/129+14+32+33+35+93/94

© Додонова В. І., Кириленко О. М.,
Панфілов О. Ю. та ін., 2025

© ГО «Аналітичний центр сучасної
гуманітаристики», 2025

ISBN 978-617-8612-35-1

Зміст

Розділ 1

Сучасний світ в епоху турбулентності: нові виклики – нові відповіді

1.1. Zeitenwende à la Française (зміна епох по французьки): геополітика Франції після вторгнення Росії в Україну (неокласичний реалістичний підхід) (Панфілов О. Ю.).....	5
Список використаних джерел	24
1.2. Європейські та українські цінності як підґрунтя формування іміджу держави (Додонова В. І.)	28
Список використаних джерел	59
1.3. Цифрова трансформація управління туристичними процесами: перспективи та виклики (Весоловська М. К., Бублик Л. Я.)	62
Список використаних джерел	76

Розділ 2

Економіка та освіта в умовах трансформації геополітичного ландшафту

2.1. Вплив сфери послуг на економічну соціалізацію в умовах глобальної турбулентності (Чалюк Ю. О.).....	79
Список використаних джерел	94
2.2. Метаморфози конкурентоспроможності: від ресурсної до інноваційно-цифрової логіки (Мотякін І. В.)	95
Список використаних джерел	126
2.3. Виклики та вектори відновлення прикордонних університетів України у післявоєнний період (Жаворонок А. В., Попело О. В.)	130
Список використаних джерел	178

Розділ 3

Зміна географії безпеки в добу цивілізаційного протистояння

3.1. Концепт геополітичного регіону в аналізі геопросторових уявлень та політичної організації міжнародного порядку (Резанова Н. О.).....	181
Список використаних джерел	194
3.2. Геополітичний ландшафт Індो-Тихоокеанського регіону: безпековий вимір (Требін М. П.)	196
Список використаних джерел	220

3.3. Російська війна проти України як чинник зміни балансу сил у системі міжнародних відносин: порівняльний аналіз оборонних доктрин та витрат держав з 2014 по 2024 роки (Соловей Г. С., Кругльов В. Е.)	226
Список використаних джерел	265
3.4. Штучні міграційні кризи у стратегії руйнування європейської солідарності (Радченко Н. М.).....	268
Список використаних джерел	286
3.5. Демографічна безпека як стратегія національного розвитку України: людиноцентричний підхід (Кириленко О. М., Дикун Г. П., Грицюк А. Р.)	288
Список використаних джерел	309
Авторський колектив	314

3.2. Геополітичний ландшафт Індо-Тихоокеанського регіону: безпековий вимір

Требін Михайло Петрович

доктор філософських наук, професор

професор кафедри міжнародних відносин і політичної філософії

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Хоча термін Індо-Тихоокеанський регіон (ІТР) використовується в науковому дискурсі вже досить давно¹, до політичного лексикону він увійшов з подання прем'єр-міністра Японії Сіндзо Абе 2007 року, однак лише Дональд Трамп наповнив цю ідею реальним геостратегічним змістом і зробив її предметом широкого обговорення. Виступаючи на саміті Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва в Данангі у В'єтнамі 2017 року, він уперше заговорив про створення нової конструкції безпеки в рамках «відкритого і вільного Індо-Тихоокеанського регіону». З точки зору «Білого дому» (США) ця конструкція повинна будуватися на таких принципах, як повага до суверенітету та взаємозалежності всіх країн; мирне вирішення конфліктів; вільна, чесна торгівля, що здійснюється на принципі взаємності та заснована на прозорих угодах; дотримання правил та норм міжнародного права, у тому числі й у частині свободи навігації та повітряного сполучення². Цей геостратегічний проєкт США теоретично передбачав коаліцію країн на користь «запобігання агресії, підтримки стабільності та забезпечення вільного доступу до суспільних ресурсів»³.

¹ Див.: Powers and policies, alignments and realignments in the Indo-Pacific region / edited by Max Teichmann. Contributions by J. A. Camilleri [and others]. Melbourne: Cassell Australia, 1970. 217 p.

² Див.: Indo-Pacific Strategy Report, 2019: Preparedness, Partnerships, and Promoting a Networked Region. U. S. Department of Defense. June 1, 2019. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/AD1082324.pdf>.

³ Див.: Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America. Sharpening the American Military's Competitive Edge. URL: <https://media.defense.gov/2020/May/18/2002302061/-1/-1/2018-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-SUMMARY.PDF>.

У лютому 2022 року було прийнято Індо-Тихоокеанську стратегію США¹. У Стратегії наголошується, що «Індо-Тихоокеанський регіон є найдинамічнішим регіоном у світі» і що необхідно «міцніше закріплення Сполучених Штатів в Індо-Тихоокеанському регіоні»². І це цілком зрозуміло: 65% населення світу, 62% світового ВВП, 65% світового океану, 67% глобального економічного зростання, 46% міжнародної торгівлі та половина світових морських перевезень пов'язано саме з цим регіоном³. Сполучені Штати визначили п'ять цілей в ІТР: 1) розвивати вільний та відкритий ІТР; 2) створювати зв'язки всередині регіону та за його межами; 3) сприяти регіональному процвітання; 4) зміцнювати безпеку в ІТР; 5) підвищувати регіональну стійкість до транснаціональних загроз⁴. Реалізація цих цілей передбачається «через систему сильних та взаємних коаліцій», у тому числі у сфері безпеки.

В Індо-Тихоокеанському регіоні існують п'ять об'єднань безпеки⁵: Розвідувальний альянс «П'ять очей», «Тихоокеанський пакт безпеки» (ANZUS), П'ятистороння оборонна угода (FPDA), Чотиристоронній діалог з питань безпеки (QUAD) та Тристоронній союз AUKUS. Також важливу роль з точки зору безпекового виміру регіону відіграє Асоціація держав Південно-Східної Азії.

«П'ять очей» (Five Eyes), повна назва – Five Eyes Intelligence Oversight and Review Council (FIORC) – військово-політичний розвідувальний альянс п'яти англосаксонських держав (Австралія, Ве-

¹ Див.: Indo-Pacific Strategy of the United States. *The White House*. February 2022. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/02/U.-S.-Indo-Pacific-Strategy.pdf>.

² Перспективы сотрудничества: новая Индо-Тихоокеанская стратегия США. URL: <https://archive-share.america.gov/ru/перспективы-сотрудничества-новая-ин/>.

³ Див.: Strategy for a Free, Peaceful, and Prosperous Indo-Pacific Region. *Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea*. 28.12.2022. URL: https://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5676/view.do?seq=322133.

⁴ Див.: Indo-Pacific Strategy of the United States.

⁵ Див.: Требін М. П. Індо-Тихоокеанський регіон: в пошуках найкращої моделі безпеки. *Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей*: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конференції, 26 квітня 2025 р. / [редкол.: Герасіна Л. М. (голова), Панфілов О. Ю., Прудников В. А. та ін.]; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики; Харків. асоц. політологів. Харків: Право, 2025. С. 80–85.

лика Британія, Канада, Нова Зеландія та США), що займається геопросторовою та електронною розвідкою¹, спочатку секретна урядова кодова назва *ECHELON* («Ешелон»). Витоки FIORC можна простежити тоді, коли Антигітлерівською коаліцією було підписано Атлантичну хартію для досягнення певних цілей у повоєнному періоді. 17 травня 1943 року уряди Великої Британії та США підписали угоду про співпрацю між Військовим міністерством США та Урядовою школою кодів і шифрів Великої Британії, також відомої як Угода Бруса. 5 березня 1946 року секретний договір був офіційно оформлений як Угода UKUSA, яка стала основою для співпраці між Агентством національної безпеки і Центром урядового зв'язку, яка діє і по сьогоднішній день².

1948 року цей договір поширився на Канаду, згодом до угоди приєдналась Норвегія (1952), Данія (1954), Західна Німеччина (1955), Австралія (1956), Нова Зеландія (1956). Ці країни брали участь у альянсі як «треті сторони»³. 1955 року офіційний статус країн, що залишилися в союзі, був офіційно затверджений у новій версії Угоди UKUSA, яка містила таке твердження: «лише Канада, Австралія та Нова Зеландія будуть розглядатися як країни-учасниці Співдружності, що співпрацюють з UKUSA»⁴. Сьогодні FIORC має можливість перехоплення та аналізу телефонних переговорів, факсів, електронних листів та інших інформаційних потоків по всьому світу шляхом підключення до каналів зв'язку, таких як супутниковий зв'язок, телефонна мережа загального користування, НВЧ-з'єднання. Кожен член Альянсу відповідає за збір та аналіз розвідувальної інформації щодо конкретних регіонів світу. Велика Британія стежить за Європою, Західною Росією, Близьким Сходом і Гонконгом. Тим часом Сполучені Штати контролюють Близький Схід, а також Китай,

¹ Див.: Five Eyes Intelligence Oversight and Review Council (FIORC). URL: <https://www.dni.gov/index.php/nsc-how-we-work/217-about/organization/icig-pages/2660-icig-fiorc>

² Див.: Norton-Taylor R. Not so secret: deal at the heart of UK-US intelligence. *The Guardian*. 24 Jun 2010. URL: <https://web.archive.org/web/20180404062249/https://www.theguardian.com/world/2010/jun/25/intelligence-deal-uk-us-released>.

³ Див.: The UKUSA Community. URL: <http://www.tscm.com/cseukusa.html>

⁴ Там само

Росію, Африку і Карибський басейн. Австралія відповідає за Південну та Східну Азію, а Нова Зеландія – за південну частину Тихого океану та Південно-Східну Азію. Канада стежить за внутрішніми районами Росії та Китаю, а також частиною Латинської Америки. Незважаючи на цей поділ, вони працюють в основному разом, і «кінцевий продукт», як правило, є результатом діяльності більш ніж одного з його членів, допомога один одному є невід’ємною частиною цієї угоди¹.

«П’ять очей» також продовжують співпрацювати з «третьою стороною», співпраця з Данією, Францією, Норвегією та Нідерландами отримала назву «Дев’ять очей», а також є «Чотирнадцять очей», які складаються з «Дев’яти очей», а також Бельгії, Німеччини, Італії, Іспанії та Швеції. Офіційна назва «Чотирнадцяти очей» – SIGINT Seniors Europe (SSEUR), і їх основною метою є координація обміну військовими даними між своїми членами. Ще кілька країн також уклали угоди з групою «14 очей», але поки не вважаються її членами, – це Ізраїль, Японія, Сінгапур і Південна Корея².

1 вересня 1951 року в Сан-Франциско (США) був підписаний Договір ANZUS, або «Тихоокеанський пакт безпеки» – військовий союз Австралії, Нової Зеландії та США. Названо ANZUS за початковими літерами найменувань трьох держав-учасниць (Australia, New Zealand, United States). Члени ANZUS зобов’язалися співпрацювати з військових питань у Тихоокеанському регіоні. Договір передбачає, що збройний напад на будь-яку з трьох сторін буде небезпечним для інших, і кожна з них повинна діяти для протидії спільній загрозі. Термін дії договору необмежений. Вищий керівний орган – Рада, що складається з міністрів закордонних справ або їхніх заступників. Створено військовий комітет із представників вищих військових штабів держав-членів блоку. У той же час, єдиного верховного командування, об’єднаних Збройних сил та постійної штаб-квартири блок

¹ Див.: Tossini J. V. The Five Eyes – The Intelligence Alliance of the Anglosphere. *UK Defence Journal*. April 14, 2020. URL: <https://ukdefencejournal.org.uk/the-five-eyes-the-intelligence-alliance-of-the-anglosphere/>.

² Див.: Thornton B. The 14 Eyes: What Are SIGINT Alliances? *Windscribbles*. Aug. 17, 2022. URL: <https://windscribe.com/blog/the-14-eyes-what-are-sigint-alliances/>.

не має. З 1978 року у сферу дії блоку включено також Індійський океан. Нову Зеландію було відсторонено від ANZUS 1986 року, оскільки вона створила без'ядерну зону у своїх територіальних водах. 2007 року Нова Зеландія відновила роботу в ключових галузях договору ANZUS. Наприкінці 2012 року Сполучені Штати зняли заборону відвідування військових кораблів Нової Зеландії¹.

П'ятистороння оборонна угода (Five Power Defence Arrangements – FPDA) – це низка двосторонніх оборонних відносин, установлених серією багатосторонніх угод між Австралією, Малайзією, Новою Зеландією, Сінгапуром та Сполученим Королівством, які є членами Співдружності, що колись належали Британській імперії. FPDA, підписана 1971 року, полягає в тому, що п'ять держав консультуються одна з одною «негайно» у разі загрози або збройного нападу на будь-якого з членів FPDA з метою вирішення того, які заходи слід вжити, спільно чи окремо, у відповідь². Немає жодного конкретного зобов'язання щодо військового втручання, тому угода має лише консультативний характер. Однак країни мають систему єдиної військово-повітряної оборони та проводять щорічні військово-морські та військово-повітряні вчення³. Необхідність існування FPDA в сучасних умовах турбулентного світу чітко визначив міністр оборони Сінгапуру з 2011 по 2025 роки доктор Нг Енг Хен «Безпека – це постійна потреба, необхідна для забезпечення нашого суверенітету та способу життя»⁴. Саме забезпеченням миру та безпеки в регіоні FPDA і займається вже понад 50 років.

2004 року для подолання наслідків стихійних лих в Індійському океані фактично виник Чотиристоронній діалог з питань безпеки (Quadrilateral Security Dialogue – QUAD) – стратегічний діалог між Австралією, Індією, США та Японією з проблем безпеки в Індो-

¹ Див: Davies A., Jennings P., Nichola D., Schreer B. Expanding alliance: ANZUS cooperation and Asia – Pacific security. Barton, A. C. T.: Australian Strategic Policy Institute, 2014. 30 p.

² Five Power Defence Arrangements. URL: <https://www.fivepowerdefencearrangements.org>.

³ Там само.

⁴ Giving strength to our nation. MINDEF Singapore. URL: <https://www.mindef.gov.sg/home>.

Тихоокеанському регіоні¹. Хоча місія з надання гуманітарної допомоги завершилася в середині січня 2005 року, ідея створення QUAD продовжувала існувати². У січні 2007 року, виступаючи в японському парламенті, міністр закордонних справ країни Таро Асо представив концепцію створення «Арки свободи та процвітання», яка в кінцевому рахунку повинна була б включити в себе держави і країни Центральної Азії, Корейського півострова, Південно-Східної Азії та Монголію, тобто практично всі держави та країни на периферії Китаю, крім самого Китаю, а також США та їхніх стратегічних партнерів³. Упродовж наступних місяців відбулася серія двосторонніх та багатосторонніх дипломатичних контактів між представниками Японії, Австралії, Індії та США. Китай відреагував на це протестами⁴. У серпні 2007 року прем'єр-міністр Японії Сіндзо Абе, виступаючи в індійському парламенті, висунув ідею «простору двох океанів» – Тихого та Індійського – і офіційно запропонував Індії приєднатися до багатостороннього діалогу з Японією, США та Австралією в рамках Чотирьохстороннього діалогу з безпеки, або «Чотирьохсторонньої ініціативи»⁵. QUAD був організаційно оформлений 2007 року японським прем'єр-міністром Сіндзо Абе за підтримки американського віце-президента Діка Чейні, австралійського прем'єр-міністра Джона Говарда та індійського прем'єр-міністра Манмохана Сінгха. 2008 року через припинення участі Австралії

¹ Див.: Smith J. M. The Quad 2.0: A Foundation for a Free and Open Indo – Pacific. *The Heritage Foundation*. July 6, 2020. URL: <https://www.heritage.org/sites/default/files/2020-07/BG3481.pdf>.

² Див.: Pant H. V. India and the Quad: Chinese Belligerence and Indian Resilience. *Observer Research Foundation*. March 20, 2022. URL: <https://www.orfonline.org/research/india-and-the-quad>.

³ Див.: Policy Speech by Minister for Foreign Affairs Taro Aso to the 166th Session of the Diet. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. January 26, 2007. URL: <https://www.mofa.go.jp/announce/fm/aso/speech0701.html>.

⁴ Див.: Nicholson B. China warns Canberra on security pact. *The Age*. June 15, 2007. URL: <https://www.theage.com.au/national/china-warns-canberra-on-security-pact-20070615-ge54v5.html>.

⁵ Див.: «Confluence of the Two Seas». Speech by H. E. Mr. Shinzo Abe, Prime Minister of Japan at the Parliament of the Republic of India. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. August 22, 2007. URL: <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/pmv0708/speech-2.html>.

Чотиристоронній діалог з безпеки фактично зник з геополітичної мапи світу¹.

Але Сіндзо Абе не залишив думки про відновлення QUAD і коли він 2012 року вдруге став прем'єр-міністром, опублікував на вебсайті американського аналітичного центру авторську статтю під назвою «Алмаз демократичної безпеки Азії», у якій висловив стурбованість діяльністю Китаю в Південно-Китайському та Східно-Китайському морях. Він наполягав, що «мир, стабільність та свобода судноплавства в Тихому океані невіддільні від миру, стабільності та свободи судноплавства в Індійському океані», і виступив за «стратегію, згідно з якою Австралія, Індія, Японія та штат США Гаваї утворюють ромб для захисту морських володінь, що тягнуться від регіону Індійського океану до західної частини Тихого океану»². Його точку зору підтримав міністр закордонних справ Японії Таро Коно, який у жовтні 2017 року в інтерв'ю газеті «Ніккей» озвучив ідею відродження формату «четвірки», яка дозволила б забезпечити мир на морському просторі, що тягнеться від Азії до Африки³.

У ході свого візиту до Японії 2017 року Президент США Д. Трамп позитивно висловився про прийняту японську концепцію «Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону»⁴, про яку вперше було згадано 2016 року як всеосяжну стратегічну основу для об'єднання потенціалу двох країн у стримуванні КНР, КНДР та реагування на ситуації у регіоні⁵. У листопаді 2017 року діяльність QUAD було від-

¹ Див.: Wei Z. The evolution of the 'QUAD': driving forces, impacts, and prospects. *China International Strategy Review*. 2022. Vol. 4. P. 288–304. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42533-022-00119-w>.

² Abe S. Asia's Democratic Security Diamond. *Project Syndicate*. Dec. 27, 2012. URL: <https://www.project-syndicate.org/magazine/a-strategic-alliance-for-japan-and-india-by-shinzo-abe>.

³ Див.: Hayashi S., Onchi Y. Japan to propose dialogue with US, India and Australia. *Nikkei Asia*. October 26, 2017. URL: <https://asia.nikkei.com/Politics/Japan-to-propose-dialogue-with-US-India-and-Australia2>

⁴ Див.: Japan-U. S. Working Lunch and Japan-U. S. Summit Meeting. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. November 6, 2017. URL: https://www.mofa.go.jp/na/na1/us/page4e_000699.html.

⁵ Див.: Hu W., Meng W. The US Indo-Pacific Strategy and China's Response. *China Review*. 2020. Vol. 20, No. 3. P. 143–176.

новлено. Офіційна мета QUAD – розвиток партнерства у сфері безпеки на основі спільних цінностей та інтересів: верховенства закону, свободи навігації, поваги до територіальної цілісності та суверенітету, мирного врегулювання територіальних суперечок та свободи торгівлі. Насправді основна мета об'єднання – стримування Китаю в регіоні Індійського і Тихого океанів¹. За словами Фредеріка Клієма, QUAD є відповіддю на зростаючу загрозу у вигляді дедалі набираючого сили Китаю, і для підтвердження своєї гіпотези він використав чотири показники з теорії неореалізму: сумарну міць, географічну близькість, наступальну міць і агресивні наміри КНР. На основі цих показників він дійшов висновку, що при детальному аналізі всі чотири держави-члени QUAD розглядають Китай як суттєву загрозу їхнім інтересам, що зумовлює стійкість коопераційних зусиль членів QUAD².

У листопаді 2019 року у відповідь на пропозицію адміністрації Д. Трампа статус «четвірки» був підвищений з діалогу на рівні високопосадовців до рівня міністрів закордонних справ, які вперше зустрілися в Нью-Йорку, щоб обговорити співпрацю в галузі боротьби з тероризмом, гуманітарної допомоги та допомоги при стихійних лихах, співробітництва в галузі морської безпеки, фінансування розвитку та кібербезпеки, а також координацію зусиль щодо просування їхнього спільного бачення «вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону»³. Отже, за чотирирічний термін президентства Д. Трампа «четвірка» не лише відродилася, а й набула нового періоду розширення інституційних консультацій. Члени QUAD провели діалог із семи раундів на рівні високопосадовчих офіційних осіб, діалог із двох раундів на рівні міністрів, а їхні консультації почали охоплю-

¹ Див.: Panda A. US, India, Australia, Japan 'Quad' Holds Senior Officials Meeting in Bangkok. *THE DIPLOMAT*. November 05, 2019. URL: <https://thedi diplomat.com/2019/11/us-india-australia-japan-quad-holds-senior-officials-meeting-in-bangkok/>

² Див.: Kliem F. Why Quasi-Alliances Will Persist in the Indo-Pacific? The Fall and Rise of the Quad. *Journal of Asian Security and International Affairs*. 2020. Vol. 7, Issue 3. P. 277.

³ Readout of US-Australia-India-Japan Ministerial («The Quad»). *U. S. Department of State*. 09/26/2019. URL: <https://2017-2021.state.gov/readout-of-u-s-australia-india-japan-ministerial-the-quad/>.

вати такі широкі питання, як безпека на морі, боротьба з тероризмом, гуманітарна допомога та допомога при стихійних лихах, розвиток інфраструктури та економічні зв'язки.

Адміністрація Дж. Байдена з 2021 року підвищила рівень «четвірки» до саміту на рівні лідерів, провівши перший в історії віртуальний саміт лідерів у березні 2021 року та саміт в очному форматі у вересні 2021 року. У березні на саміті було обговорено тиск Китаю на Австралію, претензії КНР на острови Сенкаку та агресія Китаю на кордоні з Індією. Після цього Індію з першим закордонним візитом відвідав глава Міноборони США Ллойд Остін, а вже на початку квітня країни QUAD провели в Бенгальській затоці військові навчання, під час яких відпрацювали спільну відсіч «китайській загрози». У підсумковому комюніке, який підтвердив «загальне бачення вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону», QUAD заявив про рішучість розвивати співробітництво у сфері безпеки, щоб «зміцнювати порядок, заснований на міжнародному праві, та відповісти на виклики у Східно-Китайському та Південно-Китайському морях»¹.

У вересні 2021 року в «Білому домі» відбувся перший в історії очний саміт лідерів QUAD. Центральною темою був ІТР і зокрема концепція вільного та відкритого ІТР, де дотримується порядок, заснований на міжнародних правилах. На зустрічі лідери чотирьох країн розглядали проблеми пандемії, безпеки, зміни клімату, технологічного співробітництва, ланцюжків постачання тощо. Серед завдань, які обговорювалися на цьому саміті, було й «створення до 2030 року двох-трьох транспортних коридорів QUAD», що містили б «великі морські транспортні вузли» та «найбільші порти у світі»². Безперечно, ці транспортні коридори в разі потреби можна буде використовувати й для «зміцнення демократичної стійкості» військовим шляхом. Сьогодні діяльність об'єднання охоплює дуже широкий

¹ Quad Leaders' Joint Statement: «The Spirit of the Quad». *White House*. March 12, 2021. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/12/quad-leaders-joint-statement-the-spirit-of-the-quad/>.

² Див.: Fact Sheet: Quad Leaders' Summit. *White House*. September 24, 2021. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/24/fact-sheet-quad-leaders-summit/>.

спектр різних сфер – від проблем безпеки, розвитку економіки до охорони здоров'я. І порядок денний групи розширюється. Лідери чотирьох країн – президент США Джо Байден, прем'єр-міністр Австралії Скотт Моррісон, прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді та прем'єр-міністр Японії Йосіхіде Суга на зустрічі в США у «Білому домі» підтвердили свою готовність співпрацювати з широкого спектру питань, спільне бачення та загальні підходи до відповідей на виклики сучасної ситуації в глобальному світі та висловили впевненість у необхідності й надалі зміцнювати взаємозв'язки.

Наступною важливою віхою в розвитку QUAD була зустріч лідерів у Токіо в травні 2022 року. У спільній заяві лідери чотирьох країн окреслили широке коло питань щодо взаємодії в рамках діалогу. Згідно з документом, сторони підтверджували відданість «Духу QUAD» у побудові «вільного та відкритого» ІТР. У заяві наголошується на співпраці чотирьох країн у сфері розвитку інфраструктури, передових технологій, кібербезпеки, боротьби з наслідками зміни клімату. Також було створено програми, які вже прив'язувалися до майданчика QUAD, а не були ініціативами окремих держав. До таких програм можна віднести програму «Quad Fellowship», стипендіальну програму для студентів в галузі STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics). Далі країни погодилися працювати разом у рамках нового Індо-Тихоокеанського партнерства для підвищення поінформованості про морську сферу (The Indo-Pacific partnership for maritime domain awareness), призначеного для реагування на гуманітарні та стихійні лиха, а також боротьби з незаконним рибальством¹.

Таким чином, з березня 2021 року держави-члени QUAD регулярно, як онлайн, так і офлайн, проводять «Саміти лідерів». Саміти мають на меті зміцнити позиції QUAD та продемонструвати життєздатність Альянсу. У спільній заяві на зустрічі міністрів закордонних справ країн-учасниць QUAD 21 січня 2025 року було підтверджено зміцнення вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону, а також

¹ Див.: Quad Joint Leaders' Statement. *The White House*. May 24, 2022. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2022/05/24/quad-joint-leaders-statement/>.

його незгоду з «будь-якими односторонніми діями, спрямованими на зміну статус-кво силою чи примусом»¹.

Слід підкреслити, що QUAD досі не є міжнародною організацією: відсутні статут, чітка структура, а частка формалізованості в цілому видається досить умовною. Таким чином, за своєю суттю QUAD наближається до форуму, ніж до повноцінної організації. Відсутність інституціоналізації та розбіжності позицій учасників діалогу з низки питань не дозволяють говорити про перетворення Чотирьохстороннього діалогу на альтернативу системи безпеки в ІТР, але місія його важлива, тому що завдяки постійним контактам, спільним проєктам функціонує безпековий майданчик, який сприяє формуванню мирного і безпечного регіону.

15 вересня 2021 року лідери трьох англосаксонських країн – президент США Джоозеф Байден, прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон і прем'єр-міністр Австралії Скотт Моррісон – оголосили про створення тристороннього союзу, що має на меті забезпечення безпеки (у найширшому розумінні цього слова) в ІТР. Нова союзницька угода отримала назву AUKUS від суми назв трьох країн – А (Австралія), UK (Великобританія) та US (США). Свого часу президент США Дж. Байден заявив, що назва ця «звучить досить дивно, як і всі аббревіатури подібного роду, але, по суті, це хороша угода»². Основна спрямованість новосформованого союзу зводиться до поглиблення багатостороннього дипломатичного та військового співробітництва гравців на базі двосторонніх зв'язків у сфері безпеки, що виникли протягом попередніх 75 років. Відповідно до спільної декларації лідерів країн – учасниць AUKUS, тристоронній союз сприятиме «глибшому обміну інформацією та технологіями; всебічній інтеграції наукових досліджень, технологій, промислових баз та ланцюжків поставок, що стосуються оборони»³.

¹ Joint Statement by the Quad Foreign Ministers. *United States Department of State*. January 21, 2025. URL: <https://www.state.gov/joint-statement-by-the-quad-foreign-ministers/>.

² Ward A., McLeary P. Biden announces joint deal with UK and Australia to counter China. *Politico*. 15.09.2021. URL: <https://www.politico.com/news/2021/09/15/biden-deal-uk-australia-defense-tech-sharing-511877>.

³ AUKUS: The Trilateral Security Partnership Between Australia, U. K. and U. S. *U. S. Department of Defense*. URL: <https://www.defense.gov/Spotlights/AUKUS/>.

Партнерство передбачає два напрями зусиль, так званих «стовпів». «Стовп» 1 фокусується на придбанні Австралією атомних ударних підводних човнів (АУПЧ) SSN-AUKUS замість дизель-електричних підводних човнів класу Collin, побудованих у період 1990–2003 років, та ротаційному базуванні АУПЧ США та Великої Британії в Австралії. «Стовп» 2 передбачає спільну розробку передових можливостей у шести технологічних галузях: підводні можливості, квантові технології, штучний інтелект, передові кібернетичні, гіперзвукові та контргіперзвукові можливості та радіоелектронна боротьба; а також у сфері інновації та обміну інформацією¹.

Під час представлення нового формату безпекового партнерства оминалися будь-які згадки про Китай, наголошуючи на «підтримку і посилення стримування» у регіоні в цілому. Проте очевидним контекстом виникнення нового безпекового проєкту в ІТР є посилення впливу КНР, особливо в плані розбудови армії та ВМС, посилення тиску на Тайвань і розміщення сил в Південно-Китайському морі, ситуація в Гонконгу тощо². Як зазначили військові аналітики зі США А. Ворд і П. Маклірі, «у тристоронній угоді нічого конкретно не йдеться про Китай, але високопосадовці адміністрації Дж. Байдена підкреслили, що підтекст заяви полягає в тому, що це ще один крок західних союзників, спрямований на протидію підйому Китаю у військовій та технологічній сферах»³.

Головним напрямом діяльності новосформованого союзу є співробітництво в галузі атомних підводних човнів, а кінцевою метою – озброєння ВМС Австралії до початку 2030-х років вісьмома підводними човнами з ядерними енергоустановками, побудованими в Австралії або придбаними нею в США та/або Великій Британії.

¹ Див.: AUKUS Pillar 2 (Advanced Capabilities): Background and Issues for Congress. Updated May 21, 2024. *CONGRESS.GOV*. URL: <https://www.congress.gov/crs-product/R47599>.

² Див.: Орлик В. В. Щодо створення регіонального оборонного альянсу AUKUS. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/aukus.pdf>.

³ Ward A., McLeary P. Biden announces joint deal with UK and Australia to counter China.

Наголос на озброєнні ВМС Австралії атомними підводними човнами (АПЧ) було зроблено, можливо, виключно для того, щоб Австралія швидко денонсувала угоду з французькою *Naval Group* на будівництво 12 дизель-електричних субмарин Shortfin Barracuda Block 1A (56 млрд. євро) – потенційні дивіденди буквально через два дні після оголошення про створення потрібного союзу отримали військові підрядники Пентагону та Міністерства оборони Великої Британії. Оснащення ВМС Австралії ядерними підводними човнами ставило б її в один ряд з шістьма іншими країнами, які сьогодні мають на озброєнні подібного роду військово-морську техніку: США, Росією, Великою Британією, Францією, Китаєм (постійні члени Ради Безпеки ООН), а також Індією.

У березні 2023 року «Білий дім» опублікував заяву, у якій підтвердив, що (1) Австралія не збагачуватиме уран або перероблятиме паливо, відпрацьоване в рамках AUKUS; (2) Австралія не вироблятиме ядерне паливо для свого підводного флоту; (3) Велика Британія та США мають намір постачати Австралії ядерний матеріал «у готових зварних енергоблоках», які не вимагатимуть дозаправки протягом терміну їх експлуатації; (4) ядерний матеріал, який отримує Австралія, не може бути використаний у ядерній зброї без додаткової хімічної обробки, і країна не має і не прагнути створювати таку інфраструктуру обробки; та (5) програма буде здійснюватися відповідно до Угоди про всеосяжні гарантії та Додаткового протоколу Австралії з Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ)¹.

14 березня 2023 року на військово-морській базі США Сан-Дієго в присутності президента США Джо Байдена, прем'єр-міністра Австралії Ентоні Албаніза і прем'єр-міністра Великої Британії Ріші Сунака в рамках AUKUS оголошено про спільну програму будівництва атомних підводних човнів для Австралії в Аделаїді загальною вартістю 368 млрд доларів, завершення якої передбачається до 2040-х років².

¹ Див.: Tossini J. V. A look at AUKUS – The Indo-Pacific quasi-alliance. *UK Defence Journal*. January 13, 2024. URL: <https://ukdefencejournal.org.uk/a-look-at-aukus-the-indo-pacific-quasi-alliance/>.

² Див.: Crowe D., Knott M. 'We need to respond': Mammoth submarine outlay sparks budget battle. *The Sydney Morning Herald*. March 14, 2023. URL: <https://www.smh.com.au/>

Згідно з планами США, Сполученого Королівства та Австралії передбачається:

- створення нового проєкту атомних підводних човнів SSN – AUKUS, які поєднують у собі новий проєкт британських підводних човнів та сучасні американські технології; заявлено, що в розробці будуть задіяні технології всіх трьох країн;
- починаючи з 2023 року австралійський цивільний та військовий персонал буде відряджений до баз ВМС Великої Британії та США для підготовки;
- з 2023 року американські підводні човни, а з 2027-го – британські збільшать кількість заходів до австралійських портів із заявленою метою «навчання та тренування австралійських команд»;
- починаючи з 2027 року США та Велика Британія розпочнуть передові ротації підводних човнів в Австралії із заявленою метою «прискорити розвиток австралійського військово-морського персоналу, робочої сили, інфраструктури та системи регулювання, необхідних для створення суверенних можливостей АПЧ»;
- після 2030 року США можуть продати Австралії три підводні човни класу «Вірджинія» з можливістю продати ще два додатково;
- наприкінці 2030-х років Велика Британія поставить свою першу АПЧ – AUKUS – Королівському флоту; Австралія поставить першу побудовану в Австралії SSN – AUKUS – ВМС Австралії на початку 2040-х років¹.

Таким чином, стратегічні програми та проєкти технологічної та промислової інтеграції Австралії, Великої Британії та США почали набувати принципово важливого значення: їх можна інтерпретувати як спробу створити у XXI ст. – на додаток до створеного в XX ст. біля берегів Європи «непотоплюваного авіаносця» США під британським прапором² – другий «непотоплюваний авіаносець» під австралійським прапором у південній частині Тихого океану.

politics/federal/we-need-to-respond-mammoth-submarine-outlay-sparks-budget-battle-20230314-p5cs12.html

¹ Див.: Joint Leaders Statement on AUKUS. *The White House*. March 13, 2023. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2023/03/13/joint-leaders-statement-on-aukus-2/>.

² Див.: Campbell D. *The unsinkable aircraft carrier: American military power in Britain*. London: Paladin, 1986. 368 p.

Важливу роль у забезпеченні миру в ІТР відіграє Асоціація держав Південно-Східної Азії (англ. Association of SouthEast Asian Nations – ASEAN), яка була утворена 8 серпня 1967 року в Бангкоку разом із підписанням «Декларації ASEAN», більш відомої як «Бангкокська декларація». Договірне оформлення ASEAN відбулося лише 1976 року в підписаних на острові Балі Договорі про дружбу і співпрацю в Південно-Східній Азії та Декларації згоди ASEAN.

До складу ASEAN входять 10 країн. Безпосередньо біля витоків створення були Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд і Філіппіни. Пізніше приєдналися Бруней (7 січня 1984 року, через 6 днів після здобуття незалежності), В'єтнам (28 липня 1995 року), Лаос і М'янма (23 липня 1997 року), Камбоджа (30 квітня 1999 року). На даний момент статус спостерігачів мають Папуа – Нова Гвінея та Східний Тимор. Разом держави-члени Асоціації представляють населення понад 700 мільйонів людей¹ та площу землі понад 4,5 мільйона км². 2022 року блок створив валовий внутрішній продукт (ВВП) за паритетом купівельної спроможності (ПКС) на суму близько 13 трильйонів доларів США, що становить приблизно 6,5% світового ВВП (ПКС)².

Поряд з успіхами Асоціації в економіці наприкінці минулого століття почався процес перенесення політичних питань всього ІТР на майданчики ASEAN. Так, виникли інститути, порядок денний яких виходив за межі Південно-Східної Азії. Наприклад, Регіональний форум ASEAN (рік створення – 1994), саміт «Азія-Європа» (рік створення – 1996), Саміт країн Східної Азії (рік створення – 2005), макро-регіональні формати ASEAN+3 (Японія, Китай, Республіка Корея) та ASEAN+6 (Китай, Японія, Республіка Корея, Індія, Австралія та Нова Зеландія), а також система діалогових партнерств Асоціації з найбільшими міжнародними гравцями у форматі ASEAN+1. Все це дозволило Асоціації стати однією з найвпливовіших структур в ІТР,

¹ Див.: ASEAN. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/ASEAN>.

² Див.: Report for Selected Countries and Subjects. *IMF*. April 13, 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2023/April/weo-report?c=516,522,536,544,548,518,566,576,578,582,&s=NGDPD,PPPGDP,NGDPDPC,PPPPC,LP,&sy=2021-&ey=2028&ssm=0&scsm=1&scc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1>.

яка збирає на своїх майданчиках більшість світових лідерів для обговорення питань регіональної безпеки.

Інструменти практичної реалізації політики ASEAN у сфері безпеки в Південно-Східній Азії та за її межами закріплені в ключових документах Асоціації¹. Вони містять механізми превентивної дипломатії та заходи щодо зміцнення довіри. ASEAN визначає превентивну дипломатію як «узгоджені дипломатичні та політичні дії, що вживаються суверенними державами за згодою всіх безпосередньо залучених сторін для запобігання виникненню суперечок та конфліктів між державами, які потенційно можуть становити загрозу регіональному миру та стабільності, переростання таких суперечок у збройні конфронтації та допомогти звести до мінімуму вплив таких суперечок та конфліктів у регіоні»².

Структурно система безпеки ASEAN на основі співробітництва може бути представлена у вигляді своєрідного трикутника: його основу становлять Регіональний форум ASEAN та Нарада міністрів оборони ASEAN+8, а вершину – Саміт країн Східної Азії.

Після закінчення «холодної війни» Асоціація, натхненна своїм внеском у врегулювання камбоджійської проблеми, замислилася про створення загальнорегіонального діалогового формату з питань безпеки, основним призначенням якого став би моніторинг міжнародної обстановки в ІТР і підтримання регіональних загроз у керованому стані. У результаті ASEAN, яка вловила запит на такий переговорний формат і усвідомила свої переваги (а основною з них була нейтральний порядок денний співпраці, що дозволяла Асоціації запросити до столу переговорів максимальну кількість учасників) узяла на себе ініціативу у створенні такого діалогового майданчика. Після свого запуску вона одержала назву Регіональний форум ASEAN (англ. ASEAN Regional Forum – ARF).

За три десятиліття своєї діяльності ARF продемонстрував як здатність знаходити компроміс між великою кількістю учасників пере-

¹ Див.: The ASEAN Charter. URL: <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/08/November-2020-The-ASEAN-Charter-28th-Reprint.pdf>.

² Preventive diplomacy. *ASEAN Political Security Community*. URL: <https://asean.org/our-communities/asean-political-security-community/peaceful-secure-and-stable-region/preventive-diplomacy/>.

говорів (нині їх двадцять сім¹), так і відсутність помітних результатів у врегулюванні регіональних проблем. У першому випадку варто відзначити нейтральний та інклюзивний порядок денний співробітництва: ASEAN як координатор ARF вибудовує обговорення на підкреслено деідеологізованій основі та уникає тиску в будь-якій з його форм. Але це є причиною недоліків ARF: за час свого існування Форум не зміг істотно вплинути на еволюцію індо-тихоокеанських загроз безпеці, чи то проблема Південно-Китайського моря, Тайваню чи ядерних напрацювань Північної Кореї.

Усвідомлення обмежених можливостей ARF дійшло до його учасників вже на другому засіданні Форуму, коли Китай заблокував обговорення проблеми Південно-Китайського моря² на брунейській сесії ARF 1995 року. Згодом це враження посилювалося: ARF очікувано не зміг запобігти розвитку північнокорейських ядерних програм, незважаючи на присутність представників КНДР на ARF з 2001 року, або систематичну ескалацію китайсько-японських та китайсько-американських відносин. Проте зменшувати значущість Форуму для регіону було б цілком неправомірно. Основна причина така, що ARF збирає велику кількість учасників обговорень актуальних проблем регіональної безпеки та акцентує увагу на зміцненні заходів довіри, а це саме те, чого регіон у сучасних умовах потребує насамперед³.

Другим кутом основи асеаноцентричного «трикутника» є Нарада міністрів оборони ASEAN+8. Її створено в грудні 2004 року, коли індонезійська армія блискуче проявила себе в ліквідації наслідків землетрусу та цунамі, що обрушилися на Південну та Південно-Східну Азію. Але в подальшому Асоціація усвідомила недостатність цих зусиль: події в М'янмі навесні 2008 року, коли її керівники відмовилися від допомоги партнерів по ASEAN під час ліквідації наслідків

¹ Див.: ASEAN Regional Forum. URL: <https://aseanregionalforum.asean.org/about-arf/#participants>.

² Див.: Jho W., Chae S. A. Hegemonic Disputes and the Limits of the ASEAN Regional Forum. *Pacific Focus*. 2014. Vol. XXIX, Issue 2. P. 237–259. DOI: <https://doi.org/10.1111/pafo.12029>.

³ Див.: Chalermpanupap T. State of Play of the ARF@25. *ASEAN Focus*. 2018. Issue 5. P. 6–7. URL: <https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/pdfs/ASEANFocus%20Oct%202018.pdf>.

тайфуну Наргіз, активізація політики Китаю в Південно-Китайському морі, а головне – пропозиція прем'єр-міністра Австралії Кевіна Рада про необхідність створення Азійсько-Тихоокеанської спільноти, підштовхнули Асоціацію до формування діалогового майданчика, де питання безпеки обговорювалися вже між представниками військових відомств ASEAN та її партнерів з діалогу. Це було інституційно оформлено 12 жовтня 2010 року в Ханой (В'єтнам) зі створенням Наради міністрів оборони плюс (англ. ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus – ADMM – Plus), де як партнери беруть участь 8 країн – Австралія, Індія, Китай, Нова Зеландія, Республіка Корея, Японія, Росія та Сполучені Штати Америки.

Роботу Наради як багатосторонньої структури планувалося зробити безперервною: саміти керівників оборонних відомств проводити щорічно, контакти старших посадових осіб – постійно. Крім того, заплановано, що Нарада зможе створювати робочі групи з конкретних питань¹. У правовому плані концепція визначала нову структуру як «Форум з оборони та безпеки». Це означає відсутність домагань статусу міжнародної організації та юридично зобов'язувального характеру майбутніх колективних рішень. Основними принципами роботи ADMM – Plus названо центральну роль ASEAN, рівне становище «друзів і партнерів з діалогу», невтручання у внутрішні справи, прийняття рішень на основі консенсусу, повагу суверенітету, відсутність ознак військово-політичного союзу, відкритість та інклюзивність, дотримання міжнародного права, «колективність». Мабуть, найбільш примітним серед перерахованого є застереження про відсутність союзницьких відносин. Це практично відразу зняло з майбутніх учасників якісь зобов'язання й водночас зробило ADMM – Plus привабливою для будь-якої країни, яка бажає приєднатися до процесу обговорення проблем безпеки в Південно-Східній Азії і при цьому не брати на себе жодної відповідальності. Цікаво й те, що ADMM – Plus визначено як частину ADMM. Сфери та глибину співпраці із зовнішніми партнерами встановлює також ADMM. Таким

¹ Див.: ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus (ADMM-Plus): Concept Paper. *ASEAN Defence Ministers' Meeting*. URL: https://admm.asean.org/dmdocuments/4.%20Annex%20G_ADMM-Plus%20Concept%20Paper.pdf.

чином, заздалегідь було затверджено головну роль ASEAN, рішень, що приймаються лише її колом, та переважання позицій Асоціації над думкою зовнішніх партнерів.

Учасники ADMM – Plus створили сім експертних робочих груп: з морської безпеки, протидії тероризму, гуманітарної допомоги та ліквідації наслідків стихійних лих, миротворчих операцій, військової медицини, гуманітарної протимінної діяльності та кібербезпеки¹. Ці групи прагматично вибудовують ті напрямки співробітництва, у яких реально, а не декларативно, зацікавлені їхні учасники. Як приклад можна відзначити спільні заходи щодо ліквідації наслідків стихійних лих: оскільки країни регіону розташовані в межах т. зв. «Тихоокеанського вогняного кільця» – зони підвищеної сейсмічної активності – усілякі природні катаклізми на кшталт ураганів, землетрусів, повеней, тайфунів тощо відбуваються там регулярно. Те, що ADMM – Plus проводить скоординовані заходи щодо, наприклад, ліквідації стихійних лих і техногенних катастроф та порятунку на водах, знаходить позитивний відгук у державах регіону.

З точки зору дослідників проблем безпеки в ІТР, ADMM – Plus є успішною та ефективною платформою для діалогу, що забезпечує можливість частих контактів з оборонними відомствами держав Південно-Східної Азії² і додатково створює зручний майданчик для переговорів з безпеки між партнерами ASEAN з діалогу³, що дозволяє колективно нарощувати потенціал для протистояння транснаціональним загрозам і демонструє еволюцію⁴, зрілість⁵ і «норма-

¹ Див.: About the ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus. URL: <https://admm.asean.org/index.php/about-admm/about-admm-plus.html>.

² Див.: Donohue L. R. Strengths and weaknesses of the ADMM-Plus: Challenges and opportunities for cooperation. *Roundtable on the future of the ADMM/ADMM-Plus and defence diplomacy in the Asia Pacific* / Edited by Sarah Teo and Bhubhindar Singh. Singapore: RSIS, 2016. P. 25–27.

³ Див.: Sheng Y., Yuandan G. China remains open to defense chief dialogue with US during ADMM-Plus meeting. *Global Times*. Nov. 20, 2022. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202211/1279994.shtml>.

⁴ Див.: Parameswaran P. What did the ASEAN defense meetings in the Philippines achieve? *The Diplomat*. November 02, 2017. URL: <https://thediplomat.com/2017/11/what-did-the-asean-defense-meetings-in-the-philippines-achieve/>.

⁵ Див.: Parameswaran P. What did the 3rd ASEAN Defense Ministers' Meeting plus achieve? *The Diplomat*. November 06, 2015. URL: <https://thediplomat.com/2015/11/what-did-the-3rd-asean-defense-ministers-meeting-plus-accomplish/>.

тивну силу» ASEAN¹; відрізняється чітким порядком денним, інституціоналізацією та практичним співробітництвом, у якому контактують представники військових відомств, а не дипломати, і менше учасників, що забезпечує більш щільну взаємодію з більш конкретних питань, роботу, а не тільки «одні розмови»². Безумовно, є й недоліки в роботі ADMM – Plus: відсутність повномасштабної оборонної співпраці через чутливе сприйняття питань суверенітету³; «інституційне стримування» механізму ADMM – Plus через принцип консенсусу⁴; ерозія центральної ролі ASEAN⁵; відсутність єдності членів Асоціації⁶; «відмова деяких партнерів від обговорення найгостріших тем»⁷; потреба не просто в наданні «майданчиків під багатосторонні діалоги», а розширенні взаємодії та довіри як усереднені ASEAN, так і між Асоціацією та її зовнішніми партнерами⁸; використання Ради зовнішніми партнерами для просування сво-

¹ Див.: Searight A. ADMM-Plus: The promise and pitfalls of an ASEAN-led security forum. *Center for Strategic and International Studies*. November 1, 2018. URL: <https://www.csis.org/analysis/admm-plus-promise-and-pitfalls-asean-led-security-forum>.

² Див.: Ba A. D. ASEAN and the Changing Regional Order: The ARF, ADMM, and ADMM-Plus. *ASEAN@50*. 2017. Vol. 4. P. 146–157. URL: https://www.eria.org/ASEAN_at_50_4A.8_Alice_Ba_final.pdf.

³ Див.: Chye T. S. Strengths and weaknesses of the ADMM and ADMM-Plus. *Roundtable on the future of the ADMM/ADMM-Plus and defence diplomacy in the Asia Pacific* / Edited by Sarah Teo and Bhubhindar Singh. Singapore: RSIS, 2016. P. 10–12.

⁴ Див.: Vicedo C. The ADMM-Plus and maritime security in South China Sea: Constraints in establishing a maritime security regime – Analysis. *Eurasia Review*. March 4, 2020. URL: <https://www.eurasiareview.com/04032020-the-admm-plus-and-maritime-security-in-south-china-sea-constraints-in-establishing-a-maritime-security-regime-analysis/>.

⁵ Див.: Galang M. 2017 ADMM and ADMM-Plus: Challenges for Philippine defense diplomacy. *National Defense College of the Philippines Policy Brief*. December 28, 2016. No. 2. P. 1–4.

⁶ Див.: Parameswaran P. What did the ASEAN defense meetings in the Philippines achieve?

⁷ Donohue L. R. Strengths and weaknesses of the ADMM-Plus: Challenges and opportunities for cooperation. P. 25.

⁸ Див.: Yuzawa T. ASEAN in the era of Japan – China tensions: Diplomatic opportunities or strategic dilemmas? *International Security in the Asia-Pacific: Transcending ASEAN towards transitional polycentrism* / edited by Alan Chong. Cham: Palgrave Macmillan, 2018. P. 169.

їх позицій та конфліктів між собою¹; надмірна активність Китаю в контактах з оборонними відомствами країн-членів Асоціації²; спроби США «перехопити порядок денний ADMM – Plus»³; концентрація багатосторонньої співпраці лише в тих сферах, де немає «чутливих» питань⁴; тиск Вашингтона та Пекіна на ASEAN⁵. У США сподіваються, що Нарада так чи інакше допоможе «американській стратегії в Південно-Східній Азії та ІТР»⁶. В Індії бачать для себе перевагу в тому, щоб через ADMM – Plus зміцнити зв'язки з ASEAN⁷ і чинити тиск на Пекін завдяки публічному проголошенню своїх позицій щодо спірних з ним питань⁸. У Китаї ж упевнені, що за допомогою «співробітництва та солідарності» в рамках ADMM – Plus «у зовнішніх сил залишиться менше лазівок для того, щоб використовувати Південно-Східну Азію у своїх цілях»⁹, і хоті-

¹ Див.: Tan S. S. The ADMM and ADMM-Plus: Progressing slowly but steadily? *Roundtable on the future of the ADMM/ADMM-Plus and defence diplomacy in the Asia Pacific* / Edited by Sarah Teo and Bhuhindar Singh. Singapore: RSIS, 2016. P. 6–9.

² Див.: Pham T. N. Is China starting its own RimPac? *U. S. Naval Institute*. July 2019. Vol. 145/7/1,397. URL: <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2019/july/china-starting-its-own-rimpac>.

³ Див.: Kaisheng L. ASEAN must assert itself and not be kidnapped by US agenda. *Global Times*. Jun 15, 2021. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202106/1226210.shtml>.

⁴ Див.: Xinning G. The future of the ADMM-Plus. *Roundtable on the future of the ADMM/ADMM-Plus and defence diplomacy in the Asia Pacific* / Edited by Sarah Teo and Bhuhindar Singh. Singapore: RSIS, 2016. P. 32–34.

⁵ Див.: Panda R. The 8th ADMM Plus meeting: Major takeaways. *Vivekananda International Foundation*. June 25, 2021. URL: <https://www.vifindia.org/article/2021/june/25/the-8th-admm-plus-meeting-major-takeaways>.

⁶ Searight A. ADMM-Plus: The promise and pitfalls of an ASEAN-led security forum.

⁷ Див.: Vignesh R., Singh A. K. ADMM-Plus and India's act east policy. *Manohar Parrikar Institute for Defence Studies and Analyses*. December 16, 2022. URL: https://www.researchgate.net/profile/Abhay-Singh-44/publication/366531292_ADMM-Plus_and_India%27s_Act_East_Policy/links/63a59029c3c99660eb99da0c/ADMM-Plus-and-Indias-Act-East-Policy.pdf.

⁸ Див.: Kaushik K. China listening, Rajnath says rules-based order under threat. *The Indian Express*. December 11, 2020. URL: <https://indianexpress.com/article/india/china-listening-rajnath-says-rules-based-order-under-threat-7100095/>.

⁹ Xin L., Xuanzun L. China's defense chief urges unity, rejects hegemony; 'ASEAN, China have wisdom to resist attempt to recreate Ukraine crisis in Asia'. *Global Times*. Nov. 24, 2022. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202211/1280317.shtml>.

ли б застосовувати механізм Наради для боротьби з нелегальною міграцією з країн Південно-Східної Азії¹. Для представників Південно-Східної Азії важливо те, що ADMM – Plus може сприяти підвищенню обороноздатності членів Асоціації², дружнім відносинам між оборонними відомствами країн-учасниць, демонстрації світу переваг «шляху ASEAN» – консенсусу, принципу відмови від конфронтації задля збереження регіонального миру та стабільності³.

Зрештою, вершиною асеаноцентричного трикутника системи безпеки на основі співробітництва є Саміт країн Східної Азії (англ. East Asia Summit – EAS) – діалоговий майданчик за участю глав держав та урядів країн, що до нього входять. Рух до створення EAS розпочався у другій половині 1990-х років і був пов'язаний зі спекотними дебатами щодо складу учасників, пріоритетністю реалізації конфліктних ініціатив економічного регіоналізму та інших питань. Той факт, що запуск EAS відбувся і засідання цього майданчика відбуваються на постійній основі, можна вважати вагомою заслугою Асоціації. Так само як і подальше розширення складу учасників Саміту: нині їх вісімнадцять. На 18 країн EAS припадає понад 50% населення світу та близько 55% сукупного ВВП.

Разом з тим, очікування від EAS значно перевищили практичну користь від його діяльності. Незважаючи на те, що до складу Саміту входять глави держав та урядів найбільш впливових країн ІТР, цей діалоговий майданчик не зміг виробити ефективних рішень щодо усунення гостроти регіональних проблем та гармонізації відносин між великими гравцями регіону: США та Китаєм, Китаєм та Індією, США та Росією та ін. У ситуації зростання поляризації регіональної обстановки ASEAN стає дедалі складніше ефективно координувати засідання цього багатостороннього формату.

¹ Див.: Xinning G. The future of the ADMM-Plus.

² Див.: Tsjeing H. Z. The case for making ADMM-Plus an annual meeting. *The Diplomat*. August 02, 2017. URL: <https://thediplomat.com/2017/08/the-case-for-making-admm-plus-an-annual-meeting/>.

³ Див.: Gindarsah I. Defence diplomacy in Southeast Asia: A review. *Roundtable on the future of the ADMM/ADMM-Plus and defence diplomacy in the Asia Pacific* / Edited by Sarah Teo and Bhubbinder Singh. Singapore: RSIS, 2016. P. 15–18.

Важливо відзначити, що інституціоналізація обговорення питань регіональної безпеки шляхом створення інклюзивних діалогових майданчиків – не єдина риса Асоціації. Вирішення багатьох територіальних суперечок між країнами-учасницями Асоціації стало можливим завдяки зверненню до спеціалізованих міжнародно-правових організацій, насамперед Міжнародного Суду ООН¹. Крім того, сама діяльність ASEAN та її структур може оцінюватися як сприяння регіональній стабілізації, оскільки з моменту створення основних регіональних інститутів на території Південно-Східної Азії не відбувалося жодного великомасштабного міждержавного конфлікту².

Сукупність зазначених особливостей сформувала особливий підхід ASEAN до питань вирішення проблем регіональної безпеки. Цей підхід отримав назву «Шлях ASEAN»³, і незважаючи на те, що він має істотні недоліки, ASEAN залишається однією з центральних структур у процесі формування регіонального порядку денного в Східній Азії, просуваючи цінності мирного врегулювання за участю всіх зацікавлених сторін.

Цей самий підхід використовувався і у відносинах з Китаєм, зокрема, у питанні вирішення спорів у Південно-Китайському морі. Китай заявляє про свої претензії на картах, використовуючи «лінію з дев'ятьма пунктирами», яка простягається на 1,5 тис. км на південь від його материка, врізаючись у виключні економічні зони Брунею, Індонезії, Малайзії, Філіппін і В'єтнаму. Починаючи з 1992 року, коли ASEAN було втягнуто в конфлікт, Асоціація докладала всіх зусиль для зниження ескалації та підтримки стабільності в регіоні. 2002 року було підписано Декларацію про поведінку сторін у Південно-Китайському морі⁴, яка стала прообразом Кодексу поведінки в ПКМ, над

¹ Див.: Koldunova E. Which «ASEAN Way» Forward? Southeast Asian Perspectives on Peace and Institutions. *The Palgrave Handbook of Global Approaches to Peace* / edited by Aigul Kulnazarova, Vesselin Popovski. Cham: Palgrave Macmillan, 2019. P. 356.

² Див.: Mahbubani K., Sng J. The ASEAN Miracle. A Catalyst for Peace. Singapore: Ridge books, 2017. xvi, 264 p.

³ Див.: Koldunova E. Which «ASEAN Way» Forward? Southeast Asian Perspectives on Peace and Institutions. P. 350.

⁴ Див.: Declaration on the conduct of parties in the South China Sea. URL: <https://asean.org/declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea-2/>.

яким ASEAN і Китай працюють, а також створено Спільну робочу групу з питань ПКМ¹. Крім того, країни ASEAN зверталися за допомогою до арбітражного суду в Гаазі, чие рішення від 2016 року було прийнято на їхню користь, хоча й було проігноровано китайською стороною². Тем не менш, було б помилково говорити про те, що дії ASEAN щодо формування системи регіональної безпеки виявилися неефективними. Відношення з Китаєм мають конструктивний характер, тому що на регулярній основі відбуваються зустрічі у двосторонньому і багатосторонньому форматах, а прийняті за підсумками декларації та рішення підтверджують необхідність продовження співпраці в рамках діалогу ASEAN – Китай³.

Ми можемо констатувати, що асеаноцентрична система багатостороннього діалогу з проблем безпеки має незаперечну перевагу, що зумовлює запит на неї з боку партнерів Асоціації: нейтральність порядку денного засідань, деідеологізований характер обговорень, консенсусний підхід до прийнятих рішень та реалізації узгоджених заходів. Але налагодження діалогу на такій основі вимагає важливої умови: наявності керованого міжнародного середовища, коли партнери ASEAN готові співпрацювати з нею та один з одним саме на основі запропонованих Асоціацією принципів.

Таким чином, безпековий вимір геополітичного ландшафту Індо-Тихоокеанського регіону дуже складний і динамічний. Система безпеки в регіоні базується як на формальних альянсах, так і на неформальних партнерствах, спрямованих на балансування впливу Китаю чи США та забезпечення свободи навігації. Подальша еволюція регіону залежатиме від конкуренції між великими державами, ролі середніх держав (як-от В'єтнам, Індонезія, Сінгапур), а також здатності країн адаптуватися до нових форм загроз сучасному світу.

¹ Див.: Kipgen N. ASEAN and China in the South China Sea disputes. *Asian Affairs*. 2018. Vol. 49, Issue 3. P. 433–448. DOI: <https://doi.org/10.1080/03068374.2018.1487691>.

² Див.: China Responds to South China Sea Ruling. *China Digital Times*. July 12, 2016. URL: <https://chinadigitaltimes.net/2016/07/china-responds-south-china-sea-ruling-censorship-propaganda/>.

³ Див.: Acharya A. Doomed by Dialogue: Will ASEAN Survive Great Power Rivalry in Asia? *International Relations and Asia's Southern Tier: ASEAN, Australia, and India* / edited by Gilbert Rozman, Joseph Chinyong Liow. Singapore: Springer, 2018. P. 85.

Список використаних джерел

1. Орлик В. В. Щодо створення регіонального оборонного альянсу AUKUS. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/aukus.pdf>
2. Перспективы сотрудничества: новая Индо-Тихоокеанская стратегия США. URL: <https://archive-share.america.gov/ru/перспективы-сотрудничества-новая-ин/>.
3. Требін М. П. Индо-Тихоокеанський регіон: в пошуках найкращої моделі безпеки. *Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей*: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конференції, 26 квітня 2025 р. / [редкол.: Герасіна Л. М. (голова), Панфілов О. Ю., Прудников В. А. та ін.]; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики; Харків. асоц. політологів. Харків: Право, 2025. С. 80–85.
4. Abe S. Asia's Democratic Security Diamond. *Project Syndicate*. Dec. 27, 2012. URL: <https://www.project-syndicate.org/magazine/a-strategic-alliance-for-japan-and-india-by-shinzo-abe>
5. About the ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus. URL: <https://admm.asean.org/index.php/about-admm/about-admm-plus.html>.
6. ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus (ADMM-Plus): Concept Paper. *ASEAN Defence Ministers' Meeting*. URL: https://admm.asean.org/dmdocuments/4.%20Annex%20G_ADMM-Plus%20Concept%20Paper.pdf.
7. ASEAN Regional Forum. URL: <https://aseanregionalforum.asean.org/about-arf/#participants>.
8. AUKUS Pillar 2 (Advanced Capabilities): Background and Issues for Congress. Updated May 21, 2024. *CONGRESS.GOV*. URL: <https://www.congress.gov/crs-product/R47599>
9. AUKUS: The Trilateral Security Partnership Between Australia, U. K. and U. S. *U. S. Department of Defense*. URL: <https://www.defense.gov/Spotlights/AUKUS/>
10. Ba A. D. ASEAN and the Changing Regional Order: The ARF, ADMM, and ADMM-Plus. *ASEAN@50*. 2017. Vol. 4. P. 146–157. URL: https://www.eria.org/ASEAN_at_50_4A.8_Alice_Ba_final.pdf.
11. Campbell D. The unsinkable aircraft carrier: American military power in Britain. London: Paladin, 1986. 368 p.
12. Chalermpananupap T. State of Play of the ARF@25. *ASEAN Focus*. 2018. Issue 5. P. 6–7. URL: <https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/pdfs/ASEANFocus%20Oct%202018.pdf>.

13. China Responds to South China Sea Ruling. *China Digital Times*. July 12, 2016. URL: <https://chinadigitaltimes.net/2016/07/china-responds-south-china-sea-ruling-censorship-propaganda/>.
14. Chye T. S. Strengths and weaknesses of the ADMM and ADMM-Plus. *Roundtable on the future of the ADMM/ADMM-Plus and defence diplomacy in the Asia Pacific* / Edited by Sarah Teo and Bhuhindar Singh. Singapore: RSIS, 2016. P. 10–12.
15. «Confluence of the Two Seas». Speech by H. E. Mr. Shinzo Abe, Prime Minister of Japan at the Parliament of the Republic of India. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. August 22, 2007. URL: <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/pmv0708/speech-2.html>.
16. Crowe D., Knott M. 'We need to respond': Mammoth submarine outlay sparks budget battle. *The Sydney Morning Herald*. March 14, 2023. URL: <https://www.smh.com.au/politics/federal/we-need-to-respond-mammoth-submarine-outlay-sparks-budget-battle-20230314-p5cs12.html>
17. Davies A., Jennings P., Nichola D., Schreer B. Expanding alliance: ANZUS cooperation and Asia – Pacific security. Barton, A. C. T.: Australian Strategic Policy Institute, 2014. 30 p.
18. Declaration on the conduct of parties in the South China Sea. URL: <https://asean.org/declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea-2/>.
19. Donohue L. R. Strengths and weaknesses of the ADMM-Plus: Challenges and opportunities for cooperation. *Roundtable on the future of the ADMM/ADMM-Plus and defence diplomacy in the Asia Pacific* / Edited by Sarah Teo and Bhuhindar Singh. Singapore: RSIS, 2016. P. 25–27.
20. Fact Sheet: Quad Leaders' Summit. *White House*. September 24, 2021. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/24/fact-sheet-quad-leaders-summit/>.
21. Five Eyes Intelligence Oversight and Review Council (FIORC). . URL: <https://www.dni.gov/index.php/ncsc-how-we-work/217-about/organization/icig-pages/2660-icig-fiorc>
22. Five Power Defence Arrangements. URL: <https://www.fivepowerdefencearrangements.org>.
23. Galang M. 2017 ADMM and ADMM-Plus: Challenges for Philippine defense diplomacy. *National Defense College of the Philippines Policy Brief*. December 28, 2016. No. 2. P. 1–4.
24. Gindarsah I. Defence diplomacy in Southeast Asia: A review. *Roundtable on the future of the ADMM/ADMM-Plus and defence diplomacy in the Asia*

- Pacific* / Edited by Sarah Teo and Bhubhindar Singh. Singapore: RSIS, 2016. P. 15–18.
25. Hayashi S., Onchi Y. Japan to propose dialogue with US, India and Australia. *Nikkei Asia*. October 26, 2017. URL: <https://asia.nikkei.com/Politics/Japan-to-propose-dialogue-with-US-India-and-Australia2>.
 26. Indo-Pacific Strategy of the United States. *The White House*. February 2022. URL: [https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/02/U. S.-Indo-Pacific-Strategy.pdf](https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/02/U.-S.-Indo-Pacific-Strategy.pdf).
 27. Indo-Pacific Strategy Report, 2019: Preparedness, Partnerships, and Promoting a Networked Region. *U. S. Department of Defense*. June 1, 2019. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/AD1082324.pdf>.
 28. International Relations and Asia's Southern Tier: ASEAN, Australia, and India / edited by Gilbert Rozman, Joseph Chinyong Liow. Singapore: Springer, 2018. xiii, 372 p.
 29. Jho W., Chae S. A. Hegemonic Disputes and the Limits of the ASEAN Regional Forum. *Pacific Focus*. 2014. Vol. XXIX, Issue 2. P. 237–259. DOI: <https://doi.org/10.1111/pafo.12029>.
 30. Joint Leaders Statement on AUKUS. *The White House*. March 13, 2023. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2023/03/13/joint-leaders-statement-on-aukus-2/>.
 31. Joint Statemecnt by the Quad Foreign Ministers. *United States Department of State*. January 21, 2025. URL: <https://www.state.gov/joint-statement-by-the-quad-foreign-ministers/>
 32. Kaisheng L. ASEAN must assert itself and not be kidnapped by US agenda. *Global Times*. Jun 15, 2021. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202106/1226210.shtml>.
 33. Kaushik K. China listening, Rajnath says rules-based order under threat. *The Indian Express*. December 11, 2020. URL: <https://indianexpress.com/article/india/china-listening-rajnath-says-rules-based-order-under-threat-7100095/>.
 34. Kipgen N. ASEAN and China in the South China Sea disputes. *Asian Affairs*. 2018. Vol. 49, Issue 3. P. 433–448. DOI: <https://doi.org/10.1080/03068374.2018.1487691>.
 35. Kliem F. Why Quasi-Alliances Will Persist in the Indo-Pacific? The Fall and Rise of the Quad. *Journal of Asian Security and International Affairs*. 2020. Vol. 7, Issue 3. P. 271–304.
 36. Mahbubani K., Sng J. The ASEAN Miracle. A Catalyst for Peace. Singapore: Ridge books, 2017. xvi, 264 p.

37. Nicholson B. China warns Canberra on security pact. *The Age*. June 15, 2007. URL: <https://www.theage.com.au/national/china-warns-canberra-on-security-pact-20070615-ge54v5.html>.
38. Norton-Taylor R. Not so secret: deal at the heart of UK-US intelligence. *The Guardian*. Jun 24, 2010. URL: <https://web.archive.org/web/20180404062249/https://www.theguardian.com/world/2010/jun/25/intelligence-deal-uk-us-released>
39. Panda A. US, India, Australia, Japan 'Quad' Holds Senior Officials Meeting in Bangkok. *THE DIPLOMAT*. November 05, 2019. URL: <https://thediplomat.com/2019/11/us-india-australia-japan-quad-holds-senior-officials-meeting-in-bangkok/>.
40. Panda R. The 8th ADMM Plus meeting: Major takeaways. *Vivekananda International Foundation*. June 25, 2021. URL: <https://www.vifindia.org/article/2021/june/25/the-8th-admm-plus-meeting-major-takeaways>.
41. Pant H. V. India and the Quad: Chinese Belligerence and Indian Resilience. *Observer Research Foundation*. March 20, 2022. URL: <https://www.orfonline.org/research/india-and-the-quad>.
42. Parameswaran P. What did the 3rd ASEAN Defense Ministers' Meeting plus achieve? *The Diplomat*. November 06, 2015. URL: <https://thediplomat.com/2015/11/what-did-the-3rd-asean-defense-ministers-meeting-plus-accomplish/>.
43. Parameswaran P. What did the ASEAN defense meetings in the Philippines achieve? *The Diplomat*. November 02, 2017. URL: <https://thediplomat.com/2017/11/what-did-the-asean-defense-meetings-in-the-philippines-achieve/>.
44. Pham T. N. Is China starting its own RimPac? *U. S. Naval Institute*. July 2019. Vol. 145/7/1,397. URL: <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2019/july/china-starting-its-own-rimpac>
45. Powers and policies, alignments and realignments in the Indo-Pacific region / edited by Max Teichmann. Contributions by J. A. Camilleri [and others]. Melbourne: Cassell Australia, 1970. 217 p.
46. Preventive diplomacy. *ASEAN Political Security Community*. URL: <https://asean.org/our-communities/asean-political-security-community/peaceful-secure-and-stable-region/preventive-diplomacy/>.
47. Quad Joint Leaders' Statement. *The White House*. May 24, 2022. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2022/05/24/quad-joint-leaders-statement/>.

48. Quad Leaders' Joint Statement: «The Spirit of the Quad». *The White House*. March 12, 2021. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/12/quad-leaders-joint-statement-the-spirit-of-the-quad/>.
49. Readout of US-Australia-India-Japan Ministerial («The Quad»). *U. S. Department of State*. 09/26/2019. URL: <https://2017-2021.state.gov/readout-of-u-s-australia-india-japan-ministerial-the-quad/>.
50. Searight A. ADMM-Plus: The promise and pitfalls of an ASEAN-led security forum. *Center for Strategic and International Studies*. November 1, 2018. URL: <https://www.csis.org/analysis/admm-plus-promise-and-pitfalls-asean-led-security-forum>.
51. Sheng Y., Yuandan G. China remains open to defense chief dialogue with US during ADMM-Plus meeting. *Global Times*. Nov. 20, 2022. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202211/1279994.shtml>.
52. Smith J. M. The Quad 2.0: A Foundation for a Free and Open Indo – Pacific. *The Heritage Foundation*. July 6, 2020. URL: <https://www.heritage.org/sites/default/files/2020-07/BG3481.pdf>.
53. Strategy for a Free, Peaceful, and Prosperous Indo-Pacific Region. *Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea*. 28.12.2022. URL: https://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5676/view.do?seq=322133.
54. Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America. Sharpening the American Military's Competitive Edge. URL: <https://media.defense.gov/2020/May/18/2002302061/-1/-1/1/2018-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-SUMMARY.PDF>.
55. Tan S. S. The ADMM and ADMM-Plus: Progressing slowly but steadily? *Roundtable on the future of the ADMM/ADMM-Plus and defence diplomacy in the Asia Pacific* / Edited by Sarah Teo and Bhubhindar Singh. Singapore: RSIS, 2016. P. 6–9.
56. The ASEAN Charter. URL: <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/08/November-2020-The-ASEAN-Charter-28th-Reprint.pdf>.
57. The Palgrave Handbook of Global Approaches to Peace / edited by Aigul Kulnazarova, Vesselin Popovski. Cham: Palgrave Macmillan, 2019. xxxvii, 765 p.
58. The UKUSA Community. URL: <http://www.tscm.com/cseukusa.html>.
59. Thornton B. The 14 Eyes: What Are SIGINT Alliances? *Windscribbles*. Aug. 17, 2022. URL: <https://windscribe.com/blog/the-14-eyes-what-are-sigint-alliances/>.

60. Tossini J. V. A look at AUKUS – The Indo-Pacific quasi-alliance. *UK Defence Journal*. January 13, 2024. URL: <https://ukdefencejournal.org.uk/a-look-at-aukus-the-indo-pacific-quasi-alliance/>.
61. Tossini J. V. The Five Eyes – The Intelligence Alliance of the Anglosphere. *UK Defence Journal*. April 14, 2020. URL: <https://ukdefencejournal.org.uk/the-five-eyes-the-intelligence-alliance-of-the-anglosphere/>.
62. Tseng H. Z. The case for making ADMM-Plus an annual meeting. *The Diplomat*. August 02, 2017. URL: <https://thediplomat.com/2017/08/the-case-for-making-admm-plus-an-annual-meeting/>.
63. Vicedo C. The ADMM-Plus and maritime security in South China Sea: Constraints in establishing a maritime security regime – Analysis. *Eurasia Review*. March 4, 2020. URL: <https://www.eurasiareview.com/04032020-the-admm-plus-and-maritime-security-in-south-china-sea-constraints-in-establishing-a-maritime-security-regime-analysis/>.
64. Vignesh R., Singh A. K. ADMM-Plus and India's act east policy. *Manohar Parrikar Institute for Defence Studies and Analyses*. December 16, 2022. URL: https://www.researchgate.net/profile/Abhay-Singh-44/publication/366531292_ADMM-Plus_and_India%27s_Act_East_Policy/links/63a59029c3c99660eb99da0c/ADMM-Plus-and-Indias-Act-East-Policy.pdf.
65. Ward A., McLeary P. Biden announces joint deal with UK and Australia to counter China. *Politico*. Arlington, VA. 15.09. 2021. URL: <https://www.politico.com/news/2021/09/15/biden-deal-uk-australia-defense-tech-sharing-511877>.
66. Wei Z. The evolution of the 'QUAD': driving forces, impacts, and prospects. *China International Strategy Review*. 2022. Vol. 4. P. 288–304. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42533-022-00119-w>.
67. Xin L., Xuanzun L. China's defense chief urges unity, rejects hegemony; 'ASEAN, China have wisdom to resist attempt to recreate Ukraine crisis in Asia'. *Global Times*. Nov. 24, 2022. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202211/1280317.shtml>.
68. Xinning G. The future of the ADMM-Plus. *Roundtable on the future of the ADMM/ADMM-Plus and defence diplomacy in the Asia Pacific* / Edited by Sarah Teo and Bhubhindar Singh. Singapore: RSIS, 2016. P. 32–34.
69. Yuzawa T. ASEAN in the era of Japan – China tensions: Diplomatic opportunities or strategic dilemmas? *International Security in the Asia-Pacific: Transcending ASEAN towards transitional polycentrism* / edited by Alan Chong. Cham: Palgrave Macmillan, 2018. P. 149–173.

===== Авторський колектив

Бублик Ліля Ярославівна, кандидатка економічних наук, доцентка кафедри менеджменту організацій, Національний університет «Львівська політехніка».

Весоловська Марія Кімсанівна, PhD з державного управління, доцентка, доцентка кафедри менеджменту організацій, Національний університет «Львівська політехніка».

Грицюк Анна Романівна, старший викладач кафедри загальнотеоретичних правових та гуманітарних дисциплін, Рівненський інститут Київського університету права НАН України.

Дикун Ганна Петрівна, заступник директора з виховної та профорієнтаційної роботи, Рівненський інститут Київського університету права НАН України.

Додонова Віра Іванівна, докторка філософських наук, професорка, професорка кафедри філософії та міжнародної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ.

Жаворонок Артур Віталійович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Кириленко Оlesia Миколаївна, докторка соціологічних наук, завідувача кафедри загальнотеоретичних правових та гуманітарних дисциплін, Рівненський інститут Київського університету права НАН України.

Кругльов Володимир Едуардович, бакалавр кафедри міжнародних відносин, Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Мотякін Ігор Владиславович, аспірант кафедри міжнародної економіки і соціально-гуманітарних дисциплін, Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро.

Панфілов Олександр Юрійович, доктор філософських наук, професор, Аналітичний центр сучасної гуманітаристики, м. Харків.

Попело Ольга Володимирівна, докторка економічних наук, доцентка, професорка кафедри менеджменту та адміністрування, Національний університет «Чернігівська політехніка».

Радченко Наталія Миколаївна, докторка історичних наук, професорка кафедри модерної історії України та зарубіжних країн, ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Резанова Наталія Олександрівна, кандидатка філософських наук, доцентка, доцентка кафедри політології та загальноправових дисциплін, Національний університет «Запорізька політехніка».

Соловей Галина Сергіївна, кандидатка філософських наук, доцентка кафедри міжнародних відносин, Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Требін Михайло Петрович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин і політичної філософії, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця.

Чалюк Юлія Олексіївна, докторка економічних наук, професорка, професорка кафедри економічної теорії, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана.

Наукове видання

**Додонова Віра Іванівна,
Кириленко Олеся Миколаївна,
Панфілов Олександр Юрійович та ін.**

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ЛАНДШАФТ СУЧАСНОГО СВІТУ ТА МІСЦЕ В НЬОМУ УКРАЇНИ

Монографія

Редактор *Т. О. Чернишова*

Підписано до друку 15.06.2025. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 18,4. Обл.-вид. арк. 14. Тираж 100 пр. Зам. № 386

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84

Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017